

**Genomförande av Europaparlamentets och rådets
direktiv 2005/89/EG av den 18 januari 2006 om
åtgärder för att trygga elförsörjning och
infrastrukturinvesteringar**

En rapport från Energimarknadsinspektionen

EMIR 2007:02

Böcker och rapporter utgivna av Statens
energimyndighet kan beställas från
Energimyndighetens publikationsservice.
Orderfax: 016-544 22 59
e-post: publikationsservice@energimyndigheten.se

© Statens energimyndighet
Upplaga: [konsultera publikationsservice] ex

EMIR 2007:02

ISSN 1653-8056

Förord

Regeringen uppdrog i november 2006 åt Energimarknadsinspektionen¹ att senast 1 mars 2007 lämna förslag till hur Sverige ska genomföra Europaparlamentets och rådets direktiv 2005/89/EG av den 18 januari 2006 om åtgärder för att trygga elförsörjning och infrastrukturinvesteringar (EUT L, 33, 4.2.2006, s. 22, Celex 32005L0089) (elförsörjningsdirektivet).² Elförsörjningsdirektivet ska vara genomfört i nationell rätt senast den 24 februari 2008.

Uppdraget har genomförts i samråd med Affärsverket svenska kraftnät (Svenska Kraftnät). Energimarknadsinspektionen har även inhämtat synpunkter från Konkurrensverket, Krisberedskapsmyndigheten och Svensk Energi samt Statens energimyndighet (avd. HEAN).

Uppdraget redovisas härmed. Såvitt avser författningsförslag lämnas endast förslag till omfattning av författningstext.

Arbetet med rapporten vid Energimarknadsinspektionen har utförts av Johan Roupe och Margareta Bergström samt Tommy Johansson.

Eskilstuna den 1 mars 2007

Energimarknadsinspektionen

¹ M2006/4663/E

² Direktivet har föregåtts av en grönbok om energiförsörjningstrygghet (KOM (2000) 769).

Innehåll

1	Sammanfattning	5
2	Bakgrund - uppdrag	6
3	Sverige	8
4	Bedömning	10

1 Sammanfattning

Energimarknadsinspektionen har valt att först beskriva bakgrunden till uppdraget och därefter beskriva hur situationen är i Sverige. Inspektionen noterar att den svenska traditionen sedan elmarknadsreformen år 1996 bygger på ett förtroende för marknadsfunktionerna och aktörernas självreglering. Genom gemenskapslagstiftning ställs nya krav på implementering av lagstiftning i nationell rätt. Den svenska traditionen om förarbeten existerar inte på samma sätt inom gemenskapslagstiftningen. Detaljerad lagstiftning är inte den övergripande traditionen i Sverige.

Många krav i elförsörjningsdirektivet är de facto redan uppfyllda i Sverige. Dock framgår inte detta i svensk lagstiftning på ett så konkret, detaljerat och transparent sätt som direktivet kräver. Den svenska elmarknadens funktion vilar tungt inte bara mot lagar utan också mot överenskommelser mellan de nordiska systemansvariga och Svenska Kraftnäts roll som systemansvarig myndighet.

Energimarknadsinspektionen har även noterat ett problem med att en sidoställd myndighet ska granska och övervaka en annan sidoställd myndighet. Det finns enligt inspektionen två sätt att lösa detta. Ett sätt är att införa en portalparagraf i ellagen att nätmyndigheten (Energimarknadsinspektionen) även har behörighet och befogenhet att granska och övervaka hela systemansvaret. Ett annat sätt är att i respektive relevant paragraf ange att nätmyndigheten är den som har behörighet och befogenhet att granska och övervaka. I rapportens bedömningsdel har inspektionen valt att indikera i omfattning av förslag till författningstext att nätmyndigheten ska vara behörig att granska och övervaka per paragraf.

Energimarknadsinspektionens samlade bedömning är att de krav som ställs i direktivet behöver införlivas tydligare i ellagen. Det skulle medföra att marknadens aktörer får bättre vägledning om vad systemansvaret omfattar, samt att det blir tydligt att det är nätmyndigheten som har befogenhet att reglera utförandet av systemansvaret.

2 Bakgrund - uppdrag

Medlemsstaterna i EU arbetar för att uppnå en gemensam konkurrensutsatt inre marknad för el och naturgas. Energipolitiken i EU innefattar de förenliga målen konkurrenskraft, en hållbar utveckling och försörjningstrygghet. Inom gemenskapen har tidigare ett antal direktiv och förordningar antagits för att uppnå denna målsättning. De viktigaste som gäller elmarknaden antagna år 2003 är Europaparlamentets och rådets direktiv 2003/54/EG av den 26 juni 2003 om gemensamma regler för den inre marknaden för el och om upphävande av direktiv 96/92/EG (EUT L 176, 15.7.2003, s. 37, Celex 32003L0054) (elmarknadsdirektivet) samt Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 1228/2003 av den 26 juni 2003 om villkor för tillträde till nät för gränsöverskridande elhandel (EUT L 176, 15.7.2003, s. 1, Celex 32003R1228) (förordning 1228/2003).

Den 18 januari 2006 antogs Europaparlamentets och rådets direktiv 2005/89/EG om åtgärder för att trygga elförsörjning och infrastrukturinvesteringar (EUT L, 33, 4.2.2006, s. 22, Celex 32005L0089) (elförsörjningsdirektivet).³ Elförsörjningsdirektivet ska vara genomfört i nationell rätt senast den 24 februari 2008. Elförsörjningsdirektivet syftar till att trygga elförsörjningen så att den inre marknaden för el kan fungera väl samt garantera en tillräcklig nivå av produktionskapacitet, en tillräcklig balans mellan utbud och efterfrågan samt en lämplig nivå av överföringsförmåga mellan medlemsstaterna så att den inre marknaden utvecklas (artikel 1). Direktivet ska, tillsammans med bl.a. ovan angivna direktiv och förordning bidra till att skapa stabila ramar för den gemensamma elmarknaden.

Redan i elmarknadsdirektivets artikel 4 åläggs medlemsstaterna att se till att de frågor som rör elförsörjningstryggheten övervakas. Övervakningen ska i synnerhet omfatta balansen mellan tillgång och efterfrågan på den inhemska marknaden, förväntad framtida efterfrågan, ytterligare kapacitet som planeras eller håller på att anläggas, nätets kvalitet och underhållsnivå samt åtgärder för att täcka efterfrågetoppar och hantera brister i leveransen från en eller flera leverantörers sida. Resultatet av övervakningen och de åtgärder som vidtagits eller planeras skall också rapporteras till Europeiska kommissionen vartannat år. Genomförandet av rapporteringen behandlas närmare i den beslutade propositionen Genomförande av EG:s direktiv om gemensamma regler för den inre marknaden för el och naturgas m.m. (prop. 2004/05:62, bet. 2004/05:NU14, rskr. 2004/05:246). En första rapportering har skett till Europeiska kommissionen 2006 (dnr M2006/2967/E).

³ Direktivet har föregåtts av en grönbok om energiförsörjningstrygghet (KOM (2000) 769).

I elförsörjningsdirektivet förtydligas nu (artikel 7) att nämnda rapport också skall innehålla en redovisning av elsystemets övergripande tillräcklighet för den befintliga och förväntade efterfrågan på el samt en redogörelse för nät driftsäkerhet, den förväntade jämvikten mellan utbud och efterfrågan den kommande femårsperioden, en prognos för perioden 5 – 15 år framöver samt en redogörelse för de investeringar i gränsöverskridande kapacitet som avses genomföras under kommande fem år eller framåt.

I direktivet ställs vidare krav på medlemsstaterna inom tre områden; nät driftsäkerhet (artikel 4), åtgärder för att upprätthålla jämvikt mellan utbud och efterfrågan av el (artikel 5) samt förutsättningarna för investeringar i inhemskt eller mellan länder sammankopplat elnät för att möta efterfrågan från marknaden (artikel 6).

När det gäller nät driftsäkerheten anger direktivet bl.a. att medlemsstaterna, eller de behöriga myndigheterna, ska se till att de systemansvariga för överföringssystemen fastställer minimidriftsregler och minimiskyldigheter för nät driftsäkerheten och följer dessa. Medlemsstaterna skall också kräva att de systemansvariga för överföringssystemen upprätthåller en tillfredsställande nivå på nät driftsäkerheten, för att bl.a. åstadkomma bättre överföringsmöjligheter inom unionen. Medlemsstaterna (eller de behöriga myndigheterna) skall vidare se till att de systemansvariga för överföringssystemen och, i tillämpliga delar, de systemansvariga för distributionssystemen fastställer och uppfyller mål för leveranskvalitet och nät säkerhetsprestanda.

När det gäller att upprätthålla jämvikt mellan efterfrågan på el och tillgänglig produktionskapacitet ställer direktivet krav på medlemsstaterna att vidta lämpliga åtgärder. Medlemsstaterna skall bl.a. främja inrättandet av en råkraftsmarknad med rambetingelser som ger lämpliga prissignaler för produktion och förbrukning. Vidare anges att medlemsstaterna exempelvis får (men utan att påverka tillämpningen av artiklarna 87 och 88 i EG-fördraget) vidta åtgärder för att främja ny produktionskapacitet, ta bort spärrar som hindrar utnyttjandet av fränkopplingsbara kontrakt samt uppmuntra införandet av teknik för efterfrågestyrning i realtid (t.ex. mätsystem) och effektiv energianvändning.

Avseende förutsättningar för investeringar i näten, omfattande både inhemska elnät och förbindelser mellan länderna, ställer direktivet bl.a. krav på medlemsstaterna att fastställa ett regelverk som ger investeringssignaler till de systemansvariga för både överförings- och distributionsnäten att utveckla sina elnät för att möta en förutsägbar efterfrågan från marknaden. Regelverket ska också underlätta underhåll och vid behov förnyelse av elnäten.

3 Sverige

Elförsörjningsdirektivet innehåller ett ramverk som syftar till tydlig rollfördelning och tydligt ansvar vad gäller de områden som specificerats i direktivet. Det ställs krav på att medlemsstaterna skall tillse att detta är transparent och tydligt och framgår konkret i lagstiftning.

Det kan dock inledningsvis konstateras att den svenska traditionen av reglering till stor del bygger på förtroende för marknadsfunktioner att självreglera. I förarbeten uttrycks också närmare hur en uttolkning av olika lagregler kan ske.

Lagstiftningen har därför traditionellt varit mer allmän och övergripande. Vilket gäller även andra rättsområden i Svensk rätt och utgör en mer övergripande fråga hur svensk lagstiftning lever upp till de krav som gemenskapslagstiftning ställer på mer konkret och detaljerad lagstiftning där inte förarbeten förekommer på samma sätt. Inspektionen, som expertmyndighet, har noterat problemet inom sitt verksamhetsområde och vill härmed uppmärksamma regeringen på problemet. Detta gäller även t.ex. omfattningen av vad uppdraget att vara systemansvarig myndighet innebär i ellagen samt hur sidoställda myndigheter kan agera.

Efter 1996 års elmarknadsreform gäller som övergripande princip att den konkurrensutsatta sektorn, d.v.s. den avreglerade nordiska elmarknaden själv ska kunna möta och hantera förändringar i utbud och efterfrågan. Det är få lagregler som direkt styr eller påverkar frågor som rör tryggad elförsörjning framförallt vad avser långsiktig balans mellan utbud och efterfrågan. När det gäller upprätthålla momentan balans i systemen, driftsäkerhet och även investeringar för gränsöverskridande handel utfylls ett relativt fåtal lagregler med regler i myndighetsinstruktioner och uppdrag i regleringsbrev, överenskommelser på ministernivå samt genom avtal mellan olika aktörer. Lagstiftaren har i största mån undvikit att stadga om marknadsingripanden. Istället bygger systemet på en tillit till marknadens funktionssätt och till att de långsiktiga incitamenten till investeringar i ny elproduktion och infrastruktur fungerar. Detta synsätt har på olika sätt manifesterats i de breda energipolitiska uppgörelserna från år 1997 och år 2004.

En trygg elförsörjning är en komplex fråga som innefattar ett antal olika aspekter. Den kan delas upp i flera områden såsom momentan och långsiktig balans mellan utbud och efterfrågan samt elsäkerhets- och leveranssäkerhetsfrågor.

Vad gäller en leveranssäker distribution av el till slutkund via region- och lokalnät är, efter ändringarna i ellagen som trädde i kraft den 1 januari 2006, ansvarsförhållandena och rollerna vid störningar i distributionen nu tydligare än tidigare.

Vad gäller den momentana balansen mellan utbud och efterfrågan (effekt, MW) är detta ett tydligt utpekat ansvar för Svenska Kraftnät (ellagen 8 kap. 1§, förordning (1991:2013) med instruktion för Affärsverket). Svenska Kraftnät har ansvaret för att kortsiktigt upprätthålla balansen mellan produktion och förbrukning av el i hela landet, inom ramen för systemansvaret. Svenska Kraftnät sköter ansvaret för balanshållningen genom att köpa automatiska och manuella reglertjänster (primär- respektive sekundärreglering) främst från elproduktionsföretag. Aktivering av de manuella reglertjänsterna är organiserat i en reglermarknad som till stora delar är integrerad mellan de nordiska systemansvariga företagen. Inom systemansvaret ser Svenska Kraftnät även till att tillräckliga reserver finns i kraftsystemet. Reserverna kan t.ex. bestå av snabbstartande gasturbiner.

Svenska Kraftnät har i avtal med ett trettiotal balansansvariga företag reglerat deras balansansvar för en eller flera elleverantörer. Balansansvaret innebär att man tar ansvar för att varje timme, tillföra lika mycket el som förbrukas av de man har balansansvar för, och därmed upprätthåller sin del av landets totala balans.

År 2003 trädde lagen om effektreserv i kraft. Lagen innebär att Svenska Kraftnät ansvarar för att upphandla en effektreserv på högst 2 000 MW per år. Lagen om effektreserv gäller till och med februari 2008, då Svenska Kraftnäts ansvar för effektreserven upphör och en marknadsmässig lösning avses ta vid.⁴

Svenska Kraftnät har vidare i sin egenskap av systemansvarig myndighet befogenhet att hantera effektbristsituationer genom att beordra bortkoppling av elförbrukning. Detta kan ske i form av Manuell fränkoppling ("MFK") och Automatisk fränkoppling ("AFK") idag. Vad gäller elbristsituationer arbetar Energimyndigheten med ett regeringsuppdrag (Styrel) som skall redovisas till regeringen under 2007. Det går ut på att förbättra möjligheten att genomföra prioriteringar på ett rättstryggt sätt vid elbristsituationer i fredstid. Målet är att genom en mer strukturerad planering klara av att hantera sådana eventuella elbristsituationer med så liten total samhällspåverkan som möjligt.

Härutöver gäller en trygg elförsörjning också om att långsiktigt ha balans mellan produktionskapacitet och förbrukning av el (energiförbrukning under en längre period, MWh). Före elmarknadsreformen fanns kriterier för hur elproducenter skulle dimensionera och långsiktigt planera för att undvika risk för elenergi- brist vid t.ex. kalla vintermånader under torrår. Som en följd av regelreformen av elmarknaden flyttades detta ansvar över på "marknaden". En elleverantör har dock, strikt juridiskt sett, en leveransskyldighet till sina kunder.

⁴ Lag (2003:436) om effektreserv.

4 Bedömning

Nedan följer en genomgång av de relevanta artiklarna i direktivet och en beskrivning av vad som eventuellt existerar eller brister i Svensk lagstiftning samt indikation om förslag till författningstext.

Inspektionen anser inledningsvis att regeringen bör överväga att på ett tydligare och mer konkret sätt i ellagen klargöra omfattningen av vad uppdraget innebär att vara systemansvarig myndighet. Inspektionen anser också att regeringen bör beakta att genom gemenskapslagstiftning ställs fler och mer krav på att, i detta fall, en sidoställd myndighet, Energimarknadsinspektionen (nätmyndigheten), ska granska, övervaka och i vissa fall godkänna åtgärder utförda av en annan sidoställd myndighet, Svenska Kraftnät. Det bör övervägas om och hur detta förhållande kan regleras.

Artikel 1

1a) en tillräcklig nivå av produktionskapacitet

I de breda energipolitiska överenskommelserna manifesterade i propositionerna prop. 2001/02:143 och prop. 2002/03:40 och prop. 2002/03:85 har principer lagts för den svenska energipolitiken på sikt. En del av överenskommelserna gäller produktionsmixen i Sverige. Detta har särskilt gällt stängning av kärnkraftsreaktorer. Överenskommelsen har reviderats sedan 1997 men stängningen har varit avhängig av att tillräckligt med produktion av förnybar el tillkommer eller tillräckliga besparingar sker. Överenskommelserna innebär en omställning av det svenska energisystemet, från fossila bränslen till förnyelsebara bränslen. Elcertifikatsystemet som infördes i Sverige, 1 maj 2003, syftar till att stimulera till investeringar i förnyelsebar produktion.

Produktionsetableringar eller produktionsmix är inte lagreglerat annat än genom förbud mot etablering av kärnkraft och förbud mot utbyggnad av älvar (Lag (1984:3) om kärnteknisk verksamhet och miljöbalk (1998:808)). Detta leder till att den marknadskoncentration som finns på marknaden för produktion av el indirekt förstärks eftersom de för tillfället mest konkurrenskraftiga formerna av produktion i Sverige är inte tillgängliga för potentiella nya aktörer.

Vad gäller produktionsanläggningar sker dock en lokaliserings- (ellagen 2 kap. 1§) och miljöprövning. (2-4 kap., 5 kap. 3 § och 16 kap. 5 § miljöbalken).

Energimarknadsinspektionen bedömer dock att en tillfredställande nivå av produktionskapacitet på längre sikt upprätthålls genom den svenska och nordiska elmarknadens funktionssätt. Den svenska och nordiska elmarknaden fungerar tillfredsställande och synes ge nödvändiga incitament till investeringar i ny

elproduktion. Elmarknaden tillhandahåller således, på marknadens egna villkor, en tillfredställande nivå av produktionskapacitet. Detta till trots så skulle en situation med en långsiktig politisk överenskommelse om vad som ska gälla på den svenska marknaden för produktion av el och vilka åtgärder som bör vidtas när det gäller marknadskoncentrationen inom produktionsslagen; vatten- och kärnkraft göra den framtida utvecklingen mer förutsägbar för marknadsaktörer.

1b) en tillräcklig balans mellan utbud och efterfrågan

Vad gäller den mer långsiktiga balansen mellan utbud och efterfrågan kan konstateras att det i de energipolitiska överenskommelserna lagts vissa principer för hur produktion och efterfrågan kan mötas. Sverige anser att marknaden ska klara av att tillhandahålla en balans mellan utbud och efterfrågan.

En del av detta är att besparingar, d.v.s. minskad efterfrågan ska kunna uppnås framförallt genom energieffektivisering. Staten främjar energieffektivisering genom bland annat genom utbyte av fönster och förnyelsebar energi (förordning (2006:1587) om stöd för installation av energieffektiva fönster eller biobränsleanordningar i småhus). Incitament till teknik för efterfrågestyrning kan sägas ha införts genom kravet på månadsvis avläsning i Sverige den 1 februari 2007 vilket ökar möjligheten till införande av dubbel kommunikation och införande av s.k. timvisning. Dock gäller de ”gamla reglerna” fram till och med 1 juli 2009 (16§ förordning (1999:716) om mätning, beräkning och rapportering).

Stöd för förnybar elproduktion föreligger genom elcertifikatsystemet och handeln med utsläppsrätter.

Vad gäller den momentana balansen är detta ett ansvar för Svenska Kraftnät och regleras i ellagens 8 kap. 1 §.

Energimarknadsinspektionen bedömer att balansen mellan utbud och efterfrågan upprätthålls tillfredsställande på längre sikt genom den svenska och nordiska elmarknadens funktionssätt. Bidragande till detta är den transparenta prisbildningen och den relativt tydliga ansvars- och rollfördelningen inom den nordiska elmarknaden. Dock har de restriktioner som finns för närvarande rörande nya investeringar i elproduktion en begränsande effekt när det gäller marknadens möjligheter att upprätthålla balansen mellan utbud och efterfrågan.

När det gäller effektreserv så utreds detta för tillfället. Dock kan det konstateras, utan att föregå utredningen, att en reglering av hur effektreserv ska tillhandahållas marknaden är något som inte bör uteslutas även efter upphörandet av den tillfälliga lagen om effektreserv.

1c) en lämplig nivå av överföringsförmåga mellan medlemsstaterna så att den inre marknaden utvecklas.

Energimarknadsinspektionen bedömer att en lämplig nivå av överföringsförmåga mellan medlemsstaterna upprätthålls genom den svenska och nordiska elmarknadens funktionssätt och att den svarar mot de mål som EU ställt upp.

Svenska Kraftnät ska enligt sitt regleringsbrev arbeta för ökad integrering och harmonisering av de nordiska elektricitetsmarknaderna och ska verka för att utveckla samarbetet mellan elektricitetsmarknader inom Europa i syfte att främja den inre marknaden för el.

Inom samarbetsorganisationen Nordel har de nordiska stamnätsoperatörerna, gemensamt kommit överens om vilka investeringar i överföringskapacitet som bör göras dels mellan länderna och dels inom länderna. Investeringsprojekten är dokumenterade i den så kallade Systemutvecklingsplanen.

Förslag till omfattning av författningstext i ellagen:

Den systemansvariga myndigheten ska aktivt arbeta för ökad integrering och harmonisering av näraliggande marknader inom Europeiska Unionen och verka för att utveckla samarbetet mellan systemansvariga inom Europeiska Unionen i syfte att främja den inre marknaden för el.

Artikel 3

1) Medlemsstaterna skall trygga elförsörjningen på en hög nivå genom att vidta de åtgärder som är nödvändiga för att underlätta ett stabilt investeringsklimat och genom att fastställa vilka funktioner och ansvarsområden som de behöriga myndigheterna, i tillämpliga fall inbegripet tillsynsmyndigheter, och alla relevanta marknadsaktörer skall ha samt offentliggöra information om detta. De relevanta marknadsaktörerna innefattar bland annat systemansvariga för överförings- och distributionssystem, elproducenter, elleverantörer och slutförbrukare.

Detta synes täckas av ellagen (1997:857) som sådan där det utpekats vad de olika aktörernas uppgifter är. I huvudsak är dock ellagens reglering inriktad på nätföretagens åtaganden. Elproducenter och elleverantörer omfattas av regelverken för balansansvaret inklusive de incitament som bland annat ges av prissättningen av balanskraft. Det finns också elmarknadsspecifika regler som gäller slutförbrukare.

Inom befogenheterna som ges av ellagen och systemansvarförordningen har Svenska Kraftnät utfärdat föreskrifter om driftsäkerhetsmässiga krav på produktionsanläggningar. Detta bidrar till att ge tydliga och stabila förutsättningar för investeringar i produktionskapacitet.

Elpriserna formas på en internationell marknad. Den nordiska elbörsen NordPool är baserad på ett regelverk för finansiell och fysisk handel som elmarknadsaktörerna måste följa för att få delta i börshandeln.

Förslag till omfattning av författningstext:

För att understödja ett stabilt investeringsklimat ska nätmyndigheten och den systemansvariga myndigheten verka för att olika funktioner och ansvarsområden inom den nordiska elmarknaden i största möjliga utsträckning utformas på ett likartat sätt.

Artikel 4

1a) Medlemsstaterna eller de behöriga myndigheterna skall se till att de systemansvariga för överföringssystemet fastställer minimidriftsregler och minimiskyldigheter för nÄtsäkerhet.

1c) Medlemsstaterna skall se till att de systemansvariga för överförings- och, i förekommande fall, distributionssystemet följer minimidriftsreglerna och uppfyller minimiskyldigheter för nÄtsäkerhet.

Ellagen 2 kap. 11 §, 3 kap. 1 §, 8 kap. 1 § och 9 kap. 1 §, 16 § Förordning (1994:1806) om systemansvaret för el, prop. 2005/06:27 leveranssäkra elnät – funktionskrav dock inte förrän 1 januari 2011. Till detta kommer Svenska Kraftnäts driftsavtal, balansavtal och anslutningsavtal och anläggningsavtal vid stamnÄtsnivå. Svenska Kraftnät har också utfärdat diverse olika tekniska riktlinjer för stationsanläggningar, kontrollanläggningar, ledningar, elkvalitet, drift- och underhåll samt miljö. Allt detta rör stamnÄtsnivå men har naturligtvis följdverkan på regionnÄts- och lokalnÄtsnivå.

Svenska Kraftnät tillämpar ett regelverk för att upprätthålla driftsäkerheten i elsystemet, som är gemensamt för de nordiska systemansvariga företagen. Det är dokumenterat i den nordiska regelsamlingen som på engelska benämns 'The Nordic Grid Code', främst i delen Systemdriftavtalet (System Operation Agreement). Regelverket uppfyller kravet på minimidriftregler och minimiskyldigheter. Till detta kommer Svenska Kraftnäts föreskrifter, driftsavtal, balansavtal och anslutningsavtal och anläggningsavtal vid stamnÄtsnivå. Svenska Kraftnät har också utfärdat olika tekniska riktlinjer för stationsanläggningar, kontrollanläggningar, ledningar, elkvalitet, drift- och underhåll samt miljö.

Detta finns dock inte uttalat i vare sig primär- eller sekundärlagstiftning vilket inte heller torde vara nödvändigt enligt direktivet. Dock krävs det nog införande av behörighet för nätmyndigheten att kräva att de systemansvariga för överföringssystemet fastställer minimidriftsregler och minimiskyldigheter och att

nätmyndigheten har befogenhet att verifiera att den av den systemansvariga myndigheten valda metod efterlevs.

Då den systemansvarige i Sverige inte är en privaträttslig aktör utan en systemansvarig myndighet så uppstår frågan om när och vilken omfattning en annan likställd myndighet kan ställa krav på hur den andra myndigheten ska agera inom dess ansvarsområde. Om och i vilken omfattning detta ska kunna ske bör tydligt avgränsas direkt i lagtext.

Det existerar reglering utfärdad av Svenska Kraftnät med stöd av Svenska Kraftnäts mandat som systemansvarig enligt ellagen 8 kap.. Även om det tydliggör vad som i praxis uppfattas som gränserna för systemansvaret föreslås att författningstext i ellagen 8 kap. ytterligare tydliggör detta ansvar.

Förslag till omfattning av författningstext:

Systemansvarig myndighet ska fastställa minimidriftsregler och minimiskyldigheter för nätsäkerhet hos det nationella elsystemet. Dessa ska tillställas nätmyndigheten. Nätmyndigheten utför tillsyn av efterlevnad av de av Systemansvarig fastställda minimidriftsregler och minimiskyldigheter.

Minimidriftsregler och minimiskyldigheter skall vara objektiva och icke-diskriminerande.

1b) Trots vad som sägs i led a första stycket får medlemsstaterna kräva att de systemansvariga för överföringssystemet ser till att dessa regler och skyldigheter underställs de behöriga myndigheterna för godkännande.

Energimarknadsinspektionen har inga befogenheter att göra detta idag. Dock är inte detta nödvändigt av implementeringsskäl då det rör sig om en möjlighet.

1d) Medlemsstaterna skall kräva att de systemansvariga för överföringssystemet upprätthåller en tillfredställande nivå på nät driftssäkerheten.

I detta syfte skall de systemansvariga för överföringssystemet bibehålla en lämplig nivå av teknisk driftsäkerhetsreserv i överföringskapacitet samt samarbeta med berörda systemansvariga för överföringssystemet med vilka de är sammankopplade.

De förutsebara omständigheter under vilka säkerheten skall bibehållas definieras i reglerna för nätsäkerheten.

1e) Medlemsstaterna skall särskilt se till systemansvariga för sammankopplade överföringssystem och, i tillämpliga fall, de systemansvariga för distributionssystem vilka ansvarar för gemensamma överföringsförbindelser utbyter information om driftläget i elnäten i tid och på ett effektivt sätt i enlighet

med driftsäkerhetskraven i minimireglerna. Samma krav skall, i tillämpliga fall, gälla för systemansvariga överförings- och distributionssystem som tillsammans med systemansvariga utanför gemenskapen ansvarar för gemensamma överföringsförbindelser.

Här förekommer ingen primär- eller sekundärlagstiftning.

Dock kan det anses omfattas av kravet i regleringsbrevet till Svenska Kraftnät där det anges att Svenska Kraftnät ska arbeta för ökad integrering och harmonisering av de nordiska elektricitetsmarknaderna och ska verka för att utveckla samarbetet mellan elektricitetsmarknader inom Europa i syfte att främja den inre marknaden för el.

Kravet i regleringsbrevet när det gäller den nordiska elmarknaden upprätthålls bland annat genom åtagandet att tillämpa det gemensamma regelverket Nordic Grid Code, innefattande Operational Code (System Operation Agreement), Data Code (Data Exchange Agreement).

Även om det existerar reglering hos Svenska Kraftnät utfärdad med stöd av Svenska Kraftnäts mandat som systemansvarig föreslås att författningstext i ellagen 8 kap. tydliggör detta ansvar.

Förslag till omfattning av författningstext:

Införande i ellagen att den systemansvariga myndigheten ska upprätthålla en tillfredsställande nivå på nätdriftsäkerheten, bland annat genom

- Att en teknisk driftssäkerhetsnivåreserv ska bibehållas i överföringskapacitet samt genom att samarbeta med berörda systemansvariga för överföringssystemet med vilka de är sammankopplade.
- Att förutsebara omständigheter under vilka säkerheten skall bibehållas definieras i reglerna för nätsäkerheten.
- Att informationsutbyte sker när det gäller överföringsförbindelser gällande driftläget i elnäten i tid och på ett effektivt sätt i enlighet med driftsäkerhetskraven i minimireglerna.

2) Medlemsstaterna eller de behöriga myndigheterna skall se till att de systemansvariga för överföringssystemen och, i tillämpliga fall, de systemansvariga för distributionssystemen fastställer och uppfyller mål för leverans kvalitet och nätsäkerhetsprestanda. Dessa mål skall godkännas av medlemsstaterna eller de behöriga myndigheterna och deras genomförande skall övervakas av dem. Målen skall vara objektiva, öppna och icke-diskriminerande och skall offentliggöras.

I ellagen ställs det krav på att ett företag som bedriver nätverksamhet ska svara för att dess ledningsnät är säkert, tillförlitligt och effektivt så att det långsiktigt kan uppfylla rimliga krav på överföring av el (3 kap. 1§). Vidare ställs det krav på att samma företag ska på skäligen villkor överföra el för annans räkning och att överföringen av el skall vara av god kvalitet samt krav på att avhjälpa brister hos överföringen (3 kap. 9§). Dessutom ställs det krav att den som bedriver nätverksamhet med stöd av nätkoncession för linje med en spänning som understiger 220 kilovolt eller nätkoncession för område ska årligen upprätta en risk- och sårbarhetsanalys avseende leveranssäkerheten i elnätet, och en åtgärdsplan som visar hur leveranssäkerheten i det egna elnätet ska förbättras (3 kap. 9c§). Ellagen 3 kap. 9c § avser inte stamnätet och därmed inte systemansvarig myndighet.

Leveranskvalitet övervakas indirekt genom tariff tillsynen. Denna tillsyn sker för närvarande endast på lokalnätets nivå.

Förslag till omfattning av författningstext:

Funktionskrav införs även på stamnätets nivå, till exempel icke levererad energi på årsbasis på grund av fel i stamnätet med undantag för mycket omfattande störningar på systemnivå som inte accepteras om de inträffar oftare än med x års mellanrum.

3) När medlemsstaterna vidtar de åtgärder som avses i artikel 24 i direktiv 2003/54/EG och i artikel 6 i förordning (EG) nr 1228/2003 skall de inte göra skillnad på gränsöverskridande kontrakt och nationella kontrakt.

Ingen primär- eller sekundärlagstiftning existerar såvitt avser direktiv 2003/54/EG. Dock vilar ellagen på principen om icke-diskriminering och i Riktlinjer om flaskhalshantering⁵ finns också noga föreskrivet att diskriminering inte får ske mellan olika marknadsaktörer.

Förslag till omfattning av författningstext:

En mer konkret hänvisning i ellagen att vid åtgärder som vidtas ska dessa åtgärder vara icke-diskriminerande och inte göra skillnad mellan gränsöverskridande kontrakt och nationellt kontrakt.

4) Medlemsstaterna skall se till att minskad tillförsel i nödlägen skall grundas på i förväg fastställda kriterier i förhållande till hur obalanser hanteras av de systemansvariga för överföringssystemet. Alla säkerhetsåtgärder skall vidtas i

⁵ Kommissionens beslut av den 9 november 2006 om ändring av förordning (EG) nr 1228/2003 om villkor för tillträde till nät för gränsöverskridande elhandel (Text av betydelse för EES) (2006/770/EG).

nära samråd med andra relevanta systemansvariga för överföringssystem, med respekt för relevanta bilaterala avtal, inbegripet avtal om utbyte av information.

I Nordic Grid Code finns regler och kriterier för hur en brist ska hanteras och fördelas på nordisk nivå som bör tillfredsställa kraven på samråd mellan de relevanta, nordiska, systemansvariga.

På svensk nivå har Svenska Kraftnät med stöd av ellagen och systemansvarsförordningen utfärdat föreskrifter om fränkoppling av förbrukning i elbristsituationer. Lagstödet omfattar dock endast teknisk utformning av anläggningar och inte verkställighetsföreskrifter. Därmed saknas stöd för att reglera hur en effektiv planering av hur fränkopplingar ska kunna ske, som tar hänsyn till samhällsviktig verksamhet. I ellagen anges i 8 kap. 2§ andra stycket att sådan fränkoppling ska ske så rättvist som möjligt.

Formerna för en sådan planering har behandlats inom ramen för Styrelutredningen. Styrelutredningen berör dock endast nationell nivå och tar således inte hand om samma problem mellan nationella systemansvariga.

Förslag till omfattning av författningstext som förutsätts bli grundad på bland annat förslagen från Styrelutredningen:

Den systemansvariga myndigheten ska utfärda ett regelverk, i samråd med andra relevanta systemansvariga, som offentliggörs och anger vilka åtgärder som kan vidtas i elbristsituationer i fredstid. Dessa skall vara icke-diskriminerande. Den systemansvariga myndigheten ska i dessa situationer samverka med relevanta systemansvariga i andra länder i syfte att minimera omfattningen av att på ett tvingande sätt minska eller avbryta tillförseln till elanvändare.

Tvingande begränsningar av tillförseln eller avbrott i överföringen till elanvändare inom landet ska grundas på i förväg av länsstyrelserna fastställda kriterier och prioriteringsordningar i syfte att mildra verkningarna i samhällsviktig verksamhet.

Svenska Kraftnäts föreskriftsrätt enligt ellagen och systemansvarsförordningen bör utvidgas till att även omfatta föreskrifter när det gäller hur hanteringen av anläggningar och rutiner för nödsituationer ska ske. Författningstext bör också omfatta hur befogenheter för tvingande styrningsåtgärder på regional och lokal nivå kan regleras i samband med så kallad Ö-drift.

Artikel 5

1) Medlemsstaterna skall vidta lämpliga åtgärder för att upprätthålla jämvikt mellan efterfrågan på el och tillgänglig produktionskapacitet.

Medlemsstaterna skall bland annat

a) utan att det påverkar små isolerade systems särskilda behov, främja inrättandet av en råkraftsmarknad med rambetingelser som ger lämpliga prissignaler för produktion och förbrukning.

- b) *ålägga de systemansvariga för överföringssystemet att sörja för att en lämplig nivå på reservproduktionskapaciteten är tillgänglig för balansregleringens behov och/eller att anta motsvarande åtgärder.*

Kravet på inrättandet av en råkraftmarknad är redan infört genom NordPool. Tillgänglig reservproduktionskapacitet för balansreglerings behov sköts genom ellagen 8 kap. 2 § och 4 § (balansansvarsavtal).

Artikel 5

- 2) Upphandling av effektreserv som Svenska Kraftnät gör med stöd av den tillfälliga lagen utgör ett exempel på vad som åsyftas i punkt 2 f. Om möjligheterna enligt denna punkt utnyttjas ska en nordisk harmonisering eftersträvas för att minimera konkurrensmässiga snedvridningar inom den nordiska elmarknaden.

Artikel 5

- 3) Om möjligheten nyttjas ska åtgärderna offentliggöras med största möjliga spridning. Ett förtydligande i ellagen kan möjligtvis behövas införas i ellagen att om möjligheten nyttjas ska det offentliggöras med största möjliga spridning.

Förslag till omfattning av författningstext:

Vid införande av regler för främjande av någon av de i stycke 2 angivna punkterna a - f i artikel 5 av Europaparlamentets och rådets direktiv 2005/89/EG av den 18 januari 2006 så ska ett utnyttjande offentliggöras med största möjliga spridning. Om åtgärder enligt någon av punkterna a - f övervägs ska en harmonisering mellan de nordiska länderna eftersträvas så långt det är möjligt.

Artikel 6

- 1) *Medlemsstaterna skall fastställa ett regelverk som*
a) *ger investeringssignaler till de systemansvariga för både överförings- och distributionsnäten att utveckla sina nät för att möta en förutsebar efterfrågan från marknaden,*

och

- b) *underlättar underhåll och vid behov förnyelse av näten.*
- 2) *Utan att det påverkar förordning (EG) nr 1228/2003 får medlemsstaterna tillåta att investeringar i överföringsförbindelser görs av affärsmässiga intressenter.*

Medlemsstaterna skall se till att beslut om investeringar i sammankopplingar fattas i nära samarbete med de berörda systemansvariga för överföringssystemen.

Detta sker genom tariffreglering i Sverige och konkret genom tariffbeslut tagna av inspektionen, ellagen 4 kap. 1 §. Dessutom bidrar avbrottsersättningen till detta, ellagen 3 kap. 1 och 9 § och 3 kap. 9a § (dock först 2011-01-01). Dock ska det påpekas att avbrottsersättningen inte inverkar på beslut om investeringar i stamnätet eller utlandsförbindelser.

Förslag till omfattning av författningstext:

Att det på stamnäts- och systemnivå sker en tariffreglering, införs regler för hantering av överföringsbegränsningar samt fördelning av flaskhalsintäkter likt artikel 6 i förordningen nr 1228/2003/EG och artikel 6.4 i Kommissionens beslut 2006/770/EG (riktlinjerna för flaskhalshantering).

Artikel 7

Medlemsstaterna skall se till att den rapport som avses i artikel 4 i direktiv 2003/54/EG täcker elsystemets övergripande tillräckligt för den befintliga och förväntade efterfrågan för el, och innehåller följande:

Detta sker redan genom uppdrag till inspektionen i regleringsbrev.